

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Součkové a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína, JUDr. Milana Kamlacha, JUDr. Vojtěcha Šimíčka a JUDr. Marie Turkové v právní věci žalobkyně **D. O.,** proti žalovanému **Ministerstvu vnitra,** odbor azylové a migrační politiky, se sídlem Nad Štolou 3, pošt. schránka 21/OAM, Praha 7, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 28. 4. 2004, č. j. OAM-1659/VL-19-04-2004, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 36 Az 131/2004, o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2005, č. j. 36 Az 131/2004 - 88,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2005, č. j. 36 Az 131/2004 - 88 **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím žalovaného ze dne 28. 4. 2004, č. j. OAM-1659/VL-19-04-2004, nebyl žalobkyni (dále též „stěžovatelka“) udělen azyl v České republice podle § 12, § 13 odst. 1 a 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů; současně na ni nebyla vztažena překážka vycestování podle § 91 zákona o azylu. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 22. 9. 2005, č. j. 36 Az 131/2004 - 68, byla žaloba žalobkyně proti tomuto rozhodnutí žalovaného zamítnuta. Proti rozsudku podala žalobkyně kasační stížnost, pro řízení o níž požádala o ustanovení zástupce.

Dne 29. 11. 2005 byla stěžovatelce doručena výzva soudu k předložení řádně vyplněného potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech a ke sdělení, jakým způsobem a v jaké výši stěžovatelka platí nájem ubytovateli a jak si opatřuje finanční

prostředky na výživu a ošacení. Stěžovatelka toto potvrzení soudu ve stanovené lhůtě zaslala a uvedla v něm, že z důvodu nepříznivého zdravotního stavu není zaměstnána a nepobírá žádné dávky. Původně měla finanční prostředky z domova, nyní se snaží najít práci a čeká na pomoc od českého státu. Krajský soud v Brně poté stěžovatelce sdělil, že má důvodné pochybnosti o pravdivosti vyplněného formuláře s ohledem na skutečnost, že stěžovatelka bydlí na soukromé adrese; stěžovatelku proto opětovně vyzval, aby ve lhůtě sedmi dnů od doručení výzvy sdělila skutečnou výši svého měsíčního příjmu, z něhož platí nájem bytu a své ostatní osobní potřeby, aby uvedla, v jaké výši platí nájem bytu a předložila listinné důkazy prokazující její tvrzení, jinak bude žádost o ustanovení zástupce zamítnuta. Na tuto výzvu stěžovatelka zareagovala včasným přípisem, v němž soudu sdělila, že bydlí u české kamarádky, studuje s ní češtinu a snaží se najít práci, což dosud nebylo možné pro nepříznivý zdravotní stav po zlomenině nohy. Stěžovatelka uvedla, že potřebuje potvrzení o ukončení vzdělání v zemi původu, neboť nemá možnost nostrifikovat svůj diplom. Proto nyní potřebuje pomoc od českého státu. V poslední době se rodinná situace stěžovatelky změnila, do České republiky dorazila její sestra a poskytuje jí pomoc a platí za ni ubytování ve výši 3000 Kč měsíčně. Důkaz o tom však nelze nyní předložit, neboť majitelé bytu nejsou přítomni.

Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2005, č. j. 36 Az 131/2004 - 88, byl zamítnut návrh stěžovatelky na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti. Soud uvedl, že stěžovatelka na základě první výzvy soudu zaslal pouze vyplněný formulář o osobních a majetkových poměrech, v němž proškrtala všechny kolonky a sdělila pouze, že má špatný zdravotní stav, že měla peníze z domova, ale nyní již nemá, že se snaží najít práci, studuje jazyk a očekává pomoc od českého státu. Na základě druhé výzvy soudu, aby prokázala svá tvrzení ohledně majetkových poměrů listinnými důkazy, stěžovatelka soudu sdělila, že bydlí u kamarádky, má nepříznivý zdravotní stav po zlomenině nohy, čeká na potvrzení ohledně domácího vzdělání a nemá možnost nostrifikovat svůj diplom. Dále stěžovatelka sdělila, že se jí nepodařilo zkontaktovat s advokátem. Podle sdělení stěžovatelky se její rodinná situace změnila, do Čech dorazila její sestra, která za ni platí ubytování ve výši 3000 Kč měsíčně, o čemž však stěžovatelka nemohla soudu předložit důkaz, protože majitelé bytu nejsou přítomni. Soud uvedl, že jelikož stěžovatelka svá skutková tvrzení nedokázala žádnými listinnými důkazy, neprokázala dostatečně, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, resp. pro ustanovení zástupce. Soud proto žádost stěžovatelky o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti zamítl a vyzval stěžovatelku, aby ve lhůtě patnácti dnů ode dne doručení usnesení předložila soudu plnou moc udělenou advokátovi pro řízení o kasační stížnosti, jinak Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítne.

Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka v zákonné lhůtě kasační stížnost, v níž vyslovila nesouhlas s usnesením Krajského soudu v Brně a uvedla, že se v průběhu azylového řízení několikrát změnil zákon o azylu a ona kvůli špatné znalosti českého jazyka neměla možnost prostudovat změny. Stěžovatelka upozornila na to, že nesouhlasí s odůvodněním rozhodnutí soudu, neboť obdržela od soudu formulář prohlášení o osobních a majetkových poměrech, a řádně odpověděla na všechny otázky v něm uvedené. Stěžovatelka uvedla, že se opakovaně neúspěšně pokoušela spojit s advokátem; proto nyní potřebuje pomoc od českého státu. Proto stěžovatelka navrhla, aby usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2005, č. j. 36 Az 131/2004 - 88, bylo zrušeno a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení, v němž by jí byl ustanoven zástupce.

Kasační stížnost je přijatelná a důvodná.

Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná a stěžovatelka v ní namítá důvody odpovídající § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. a jejím rozsahem a důvody je Nejvyšší správní soud podle § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. dále zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatelky. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

Jak Nejvyšší správní soud vyložil v usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006 - 39, www.nssoud.cz, o případ přijatelnosti kasační stížnosti se může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že se o tento případě jedná v souzené věci a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

Nelze totiž pominout fakt, že v otázce rozhodování o ustanovení zástupce účastníku řízení formovala bohatá rozhodovací praxe obecných i správních soudů obecné zásady, které, přestože nebyly vždy vyjádřeny v právních větách, jsou bezpochyby součástí soudní judikatury. Jak bude níže uvedeno, krajský soud v souzené věci v souladu s touto judikaturou nepostupoval, a proto se jeho procesní pochybení projevilo v materiální sféře stěžovatelky, neboť v konečném důsledku znamenalo případnou nemožnost projednání věci Nejvyšším správním soudem.

Neméně významnou skutečností a dalším argumentem pro shledání přijatelnosti je i specifická povaha kasační stížnosti směřující proti usnesení o neustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti ve věcech azylu. V případě kasační stížnosti směřující proti neustanovení zástupce, u níž, jak dovodila judikatura (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaný pod č. 486/2005 Sb. NSS – pozn. soudu), není nedostatek povinného zastoupení advokátem důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti, nelze přehlédnout fakt, že důvody kasační stížnosti proti neustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti formuluje zpravidla sám stěžovatel – neúspěšný žadatel o ustanovení zástupce. Ve věcech azylu se tedy jedná o cizího státního příslušníka, zpravidla neovládajícího český jazyk a neznalého českého právního prostředí. Stěží si pak lze představit, že by takový účastník řízení byl schopen pregnantně formulovat, v čem spočívá přesah jeho vlastních zájmů v případě kasační stížnosti proti rozhodnutí, jímž mu nebyl ustanoven zástupce; při zavádění institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech azylu navíc zákonodárce vycházel z toho, že se bude jednat o tzv. advokátský proces. V procesní situaci, kdy nutnost formulace kasační stížnosti stíhá samotného účastníka řízení, by pak měl být výklad institutu přijatelnosti ze strany Nejvyššího správního soudu maximálně šetřící jeho práva a dbající toho, aby příliš striktním výkladem neutrpěl v řízení újmu. Z těchto důvodů tedy soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že Krajský soud v Brně pochybil při posouzení toho, zda stěžovatelka doložila svá tvrzení týkající se majetkových poměrů a zda tedy byl splněn předpoklad pro osvobození od soudních poplatků. Soud odůvodnil zamítavý výrok svého usnesení tím, že stěžovatelka neprokázala listinnými důkazy, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. K tomu je zapotřebí poukázat na to, že stěžovatelka na obě výzvy soudu uvedla, že nevlastní žádný majetek a nemá žádné příjmy.

Dále sdělila, že platby za ubytování za ni nyní hradí její sestra, a že doklad o tom není v současné době možné doložit vzhledem k nepřítomnosti majitele bytu. Krajský soud v Brně přesně nespecifikoval, jaké konkrétní skutečnosti stěžovatelka ke své újmě nedoložila listinnými důkazy, ačkoliv je doložit mohla. Pokud však jde o doklad o tom, že je stěžovatelka ubytována u soukromé osoby, stěžovatelka soudu sdělila, že doklad o tom není v současné době možné předložit vzhledem k nepřítomnosti majitelů bytu. Pokud jde o požadavek soudu, aby stěžovatelka doložila listinnými důkazy tvrzení o tom, že nemá žádný majetek ani příjmy, pak je zapotřebí zdůraznit jedno ze základních východisek dokazování v řízení před soudem spočívající v tom, že dokazovat nelze něco, co neexistuje. Jedná se o tzv. negativní důkazní teorii, o níž se pojednává mj. v publikaci Prof. JUDr. Aleny Winterové, CSc., a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Linde Praha, a. s., 2006, s. 279: *„Teorie negativní je založena na tom, že negativní skutečnosti nemohou být dokazovány, a je tedy ten, kdo tvrdí negativní skutečnost, od důkazního břemene osvobozen. Nedávný judikát NS ČR poskytuje pěkný příklad aplikace této teorie, když s poukazem na nemožnost dokazování negativní skutečnosti rozhodl, že žalovaný v bytovém sporu podle § 706 OZ není zatížen důkazním břemenem stran skutečnosti, že nemá vlastní byt, a tudíž opak toho – existenci vlastního bytu žalovaného – musí prokázat žalobce.“* Jediný důvod, na základě něhož soud dospěl k závěru, že u stěžovatelky není dán předpoklad osvobození od soudních poplatků, spočíval v souzené věci v neprokázání stěžovatelkou tvrzených skutečností prostřednictvím listinných důkazů. Jak již bylo výše uvedeno, svou nemajetnost však stěžovatelka ani prokázat nemohla, a doklad ohledně ubytování nepředložila s vysvětlením, že tak není možné učinit vzhledem k nepřítomnosti majitelů bytu. Za této situace podle názoru Nejvyššího správního soudu nebylo možné dospět k závěru, že by stěžovatelka neprokázala předpoklad osvobození od soudních poplatků; krajský soud pochybil, když stěžovatelce přičetl k tíži nedokázání skutečností, které z povahy věci dokázat nemohla.

Podle názoru Nejvyššího správního soudu tedy krajský soud nesprávně posoudil splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků ze strany žalobkyně. Předpoklad osvobození od soudních poplatků je vedle skutečnosti, že návrh, pro řízení o němž se žádá o ustanovení zástupce, nesmí být zjevně neúspěšný, jednou z podmínek, které musejí být kumulativně naplněny, aby správní soud mohl účastníku řízení na jeho žádost ustanovit zástupce. Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. V souzené věci stěžovatelka na základě výzvy soudu uvedla, že nemá žádný příjem ani majetek, že neměla práci vzhledem k nepříznivému zdravotnímu stavu a nyní hledá práci, a že ubytování ve výši 3000 Kč za ni hradí její sestra. Krajský soud tyto skutečnosti ve svém rozhodnutí shrnul v reprodukční části, poté však při hodnocení splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků dospěl ke strohému závěru, že jelikož stěžovatelka svá skutková tvrzení nedoložila žádnými listinnými důkazy, neprokázala dostatečně, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, resp. pro ustanovení zástupce. Soud tedy nesprávně posoudil otázku splnění předpokladu osvobození od soudních poplatků, neboť přičetl stěžovatelce k tíži neprokázání skutečností, které prokázat ani nemohla. Tímto přístupem soud stěžovatelce *de facto* odepřel právo na právní pomoc zakotvené mj. v čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož *„každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení“*. Podrobnosti pro to, za jakých podmínek je možné účastníku řízení ve správním soudnictví ustanovit zástupce, stanoví § 35 odst. 7 s. ř. s. Podle tohoto ustanovení *„navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být*

i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát“.

Jelikož nezastoupení stěžovatelky advokátem by mělo v řízení o původně podané kasační stížnosti následek v podobě jejího odmítnutí podle § 46 odst. 1 písm. a) s. ř. s., dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že postupem krajského soudu při rozhodování o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti došlo k pochybením, jímž bylo stěžovatelce upřeno výše zmíněné ústavním pořádkem chráněné právo na právní pomoc a odňata možnost předložit původní kasační stížnost směřující proti rozsudku ze dne 22. 9. 2005, č. j. 36 Az 131/2004 - 68, Nejvyššímu správnímu soudu k posouzení její přijatelnosti, resp. důvodnosti; to by ve svém důsledku vedlo k odepření spravedlnosti *(denegatio iustitiae)*. Nejvyšší správní soud poznamenává, že Krajský soud v Brně na základě totožných skutkových zjištění stěžovatelce pro řízení o žalobě bez problémů zástupce ustanovil, a to usnesením ze dne 20. 9. 2004, č. j. 36 Az 131/2004 - 31.

Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že usnesení Krajského soudu v Brně vycházelo z nesprávného posouzení právní otázky, zda stěžovatelka splňuje předpoklad osvobození od soudních poplatků nezbytný pro rozhodnutí o tom, zda se stěžovatelce ustanoví zástupce. Proto Nejvyšší správní kasační stížností napadené usnesení Krajského soudu v Brně podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil; současně věc vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení, v němž je tento soud podle odst. 3 téhož ustanovení vázán výše vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu.

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne podle § 110 odst. 2 s. ř. s. Krajský soud v Brně v novém rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 26. července 2006

JUDr. Marie Součková
předsedkyně senátu